

Irena Hubner-Urbaniak

"Korespondencja i pogranicza sztuk" : sprawozdanie z XVII Konferencji Teoretycznoliterackiej

---

Biuletyn Polonistyczny 21/4 (70), 80-83

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dyskusja nad tą grupą referatów dotyczyła rozumienia terminu dialog, jego pojemności semantycznej i przydatności w tworzeniu marksistowskiej teorii literatury. Omawiano też zagadnienia produkcji literackiej, związków socjologizmu i ekonomizmu z marksistowską nauką o literaturze. Szeroko dyskutowana była również koncepcja wyodrębnienia dwóch nurtów w literaturoznawstwie marksistowskim i rozmaite konkretyzacje teorii odbicia w ich obrębie. Problemy relacji między semiotyką a marksizmem, zagadnienia teorii obiegu wartości literackich podnoszone były w związku z wygłoszonymi referatami, jak również nadesłanym na konferencję tekstem prof. Stefana Żółkiewskiego (IBL) pt.: "Uwagi o funkcjonowaniu kultury literackiej" (autor nie mógł przybyć osobiście z powodu choroby).

Konferencja w Białobrzegach była próbą uporządkowania tradycji marksistowskiego literaturoznawstwa, określenia głównych, żywotnych jego nurtów, wskazania na istotne rewaloryzacje i przesunięcia akcentów, jakie się w tych nurtach dokonują. Uczestnicy konferencji zgodnie podkreślili, że istnieje potrzeba kontynuowania ogólnopolskich spotkań poświęconych tej problematyce. Należy mieć nadzieję, że podobne imprezy organizowane w przyszłości będą miały równie rzeczowy charakter.

Mgr Krzysztof Rutkowski

„KORESPONDENCJA I POGRANICZA SZTUK”

Sprawozdanie z XVII Konferencji Teoretycznoliterackiej

W dniach 1-6 lutego 1978 r. odbywała się w Przyjezierzu koło Strzelna XVII Konferencja Teoretycznoliteracka, zorganizowana przez Instytut Badań Literackich PAN i Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu Uniwersytetu Łódzkiego. Temat tegorocznych obrad - "Korespondencja i pogranicza sztuk" - sformułowany został w sposób, który pozwolił na czynne uczestnictwo w sesji nie tylko teoretykom literatury, lecz także historykom sztuki, teatrologom i filmoznawcom. Rezultatem tego była większa różnorodność problematyki i ujęć metodologicznych.

Szerokie perspektywy badawcze ukazywały przede wszystkim referaty dotyczące ogólnych zagadnień korespondencji sztuk: Jerzego Ziomka "Trzecia klasa języka: język poetycki i retoryczny", Alicji Helman "Wielokodowość przekazów artystycznych a koncepcja syntezy sztuk", Aliny Kowalczykowej "O wzajemnym oświeclaniu się sztuk w romantyzmie", Edwarda Balcerzana "Poezja jako semiotyka sztuki" oraz Danuty Kadyńskiej i Joanny Ślósarskiej "Koncepcja doznań estetycznych a korespondencja sztuk. RASA".

Wśród propozycji przedstawionych w tych wypowiedziach znalazły się m.in.:

- autorska koncepcja J. Ziomka, dotycząca teorii języka poetyckiego jako trzeciego poziomu języka (nie uwzględnionego w schemacie Bühlera), którego model został oparty na zbiorze relacji i przekształceń semantycznych charakteryzujących poetykę i retorykę;

- E. Balcerzana postulat potraktowania poezji "mówiącej o sztuce" (wyróżnionej w opozycji do poezji "milczącej o sztuce") jako jednej z odmian metajęzyka sztuki i - w związku z tym - badania jej funkcji systemu pośredniczącego, umożliwiającego porównywanie poezji z dziedziną twórczości, o której ta "mówi", szeroko rozumianej krytyki sztuki (esejów, manifestów, autointerpretacji itp.);

- propozycja D. Kadyńskiej i J. Ślósarskiej zastosowania w badaniach nad sztuką europejską indyjskiej teorii doznań estetycznych.

O odrębności problematyki badawczej, dotyczącej "współpracy sztuk na gruncie wielotworzywowości", traktowały - poświęcone zagadnieniom struktury teatru i filmu - referaty: Dobrochny Ratajczakowej "Słowo i obraz w strukturze widowiska teatralnego", Sławomira Świontka "Słowo w teatrze", Janusza Skuczyńskiego "Od »Mindowego« do »Kordiana«: przestrzeń teatralna zamku w dramatach Słowackiego", Mirosławy Kacy "Propozycje metodologiczne dla badań nad filmem poetyckim" i Wiesława Godzica "Inter- i intermedialne cechy obrazu filmowego".

Wykraczając poza ową sferę problemów "wewnętrznych" sztuki filmowej Marek Hendrykowski mówił o "Słowie jako znaku filmowym w perspektywie poetyki odbioru", natomiast Tadeusz Kłak przedstawił rozważania na temat wpływu filmu na strukturę dzieła literackiego: "Filmo-

wa powieść Jana Brzękowskiego: między powieścią a scenariuszem".

Wystąpienie Erazma Kuźmy nt. "Granic porównywalności poezji z filmem i malarstwem na podstawie polskiej powieści awangardowej (1917-1932)" nawiązywało także do zagadnień stanowiących główny przedmiot licznej grupy referatów poświęconych problemom związków plastyki i literatury. Historyczny aspekt tego zagadnienia przedstawili: Elżbieta Grabska - "Marcel Duchamp - kalambur - ready made", Jacek Woźniakowski, który romantyczną syntezę sztuk ukazał na przykładzie funkcjonowania w tej epoce, obecnego we wszystkich dziedzinach twórczości, pojęcia arabeski ("Arabeska w literaturze i sztuce wczesnego romantyzmu"), oraz Zygmunt Waźbiński, którego praca "Aretino i pojęcie disegno w krytyce artystycznej Wenecji w XVI w." przedstawia poglądy Pietra Aretina na sztukę, śledząc ich ewolucję od ascetycznego "disegno" (rysunek) do zmysłowego "colore" (kolor) i wskazując na konsekwencje tych poglądów dla dziejów pojęć i rozwoju samej sztuki - w tym także literatury.

Problemem typologii aluzji malarskich w utworze literackim zajmowali się Krystyna Kralkowska-Gątkowska ("Aluzje malarskie w »Krzyku« Przybyszewskiego") i Jerzy Paszek ("Malarstwo w prozie Berenta"), zaś referaty Zdzisława Łapińskiego ("»Ja piszę, ty malujesz«. O współpracy sztuk w poezji Przybosa"), Ryszarda K. Przybylskiego ("O semantyce komiksu") oraz Ryszarda Nycza ("O kolażu tekstowym. Na materiale prozy Buczkowskiego") poruszały zagadnienia konsekwencji, jakie dla struktury dzieła literackiego ma jego związek z plastyką. Seweryna Wyślouch w referacie "Tytuł a dzieło plastyczne" zajęła się natomiast rolą w dziele plastycznym tytułu jako elementu literackiego, wyróżniając trzy jego funkcje: identyfikującą, pragmatyczną i strukturalną. Dokumentując swą tezę przykładami z zakresu literatury Jacek Wesołowski ("Wizualność tekstu a tekst wizualny") dowodził, że wizualny charakter tekstu literackiego jest przyczyną mieszania się poezji wizualnej z dokumentami konceptualnymi i muzyką graficzną w ponaddiscyplinarny "tekst wizualny", kwestionujący tradycyjny podział na rodzaje sztuk.

Zagadnień niejednokrotnie metodologicznie podobnych, choć traktują-

cych o związku muzyki i literatury, dotyczyły referaty: Michała Głowińskiego "Literackość muzyki - muzyczność literatury", Stanisława Dąbrowskiego "Poetycka polifonizacja tematu biblijnego. »Koncerty Brandenburskie« Swena-Czachorowskiego", Ewy Wiegandtowej "O tzw. muzyczności form prozatorskich" oraz Józefa Opalskiego, który w referacie "Problemy przekładalności literatury i muzyki" zaproponował własną, jakkolwiek opartą na wcześniejszych w tej mierze dokonaniach, typologię obecności utworów muzycznych w dziele literackim.

Mgr Irena Hübner

„LITERATURA WOBEC WIOSNY LUDÓW”

W dniach 20-21 IV 1978 r. odbyła się w Warszawie zorganizowana przez Instytut Badań Literackich PAN sesja naukowa poświęcona zagadnieniu "Literatura wobec Wiosny Ludów", w której obok przedstawiciele polskiego środowiska literaturoznawczego wzięli udział goście z NRD i Rumunii.

W imieniu organizatorów powitał uczestników sesji wicedyrektor IBL PAN doc. dr hab. Stefan Treugutt, zwracając uwagę na brak dotąd syntetycznego ujęcia literatury polskiej doby Wiosny Ludów i zgłaszając propozycję szerszego potraktowania tego problemu, którego początek dostrzec można już w powstaniu listopadowym, zaś zamknięcie - w powstańczym zrywie 1863 r.

Doc. Treugutt był również pierwszym referentem sesji, przedstawiając zagadnienie "»Polenlieder« w sferze oddziaływania Wiosny Ludów". Zjawisko "Polenlieder" sięga, jego zdaniem, swoimi korzeniami okresu powstania listopadowego, które skłonny byłby uznać za "generalną próbę" Wiosny Ludów, wówczas bowiem objawiły się już m.in. sprawy suwerenności narodowej, solidarności ludów w walce o wolność, problem zrównania klas wyzyskujących i wyzyskiwanych. Zarazem ujawniły się też te ideowe napięcia, które rozsadziły Wiosnę Ludów - chodzi przede wszystkim o kolizję haseł internacjonalistycznych, owej solidarności lu-